

Turnerande pianist – Pedagog – Tonsättare

Solveig Wikman avslutar här sin artikelserie om den blinda österrikiska tonsättarinnan Maria Theresia von Paradis med att berätta om hennes liv som betydande musiker under det sena 1700-talet och tidiga 1800-talet.

Mellan åren 1783 och 1786 turnerade Maria Theresia von Paradis som pianist och sångerska i Tyskland, Schweiz, Frankrike och England. Detta skedde i en tid då det ansågs "okvinnligt" och högst opassande för kvinnor att resa, något som hon säkerligen var medveten om men lyckades övervinna. De viktigaste och längsta vistelserna ägde rum i Paris och London. Hon firade triumfer som pianist, lärde känna många berömda konstnärer, seende såväl som blinda, och hon blev omtalad och recenserad i tidningarna. Hon t.o.m. dokumenterade sina resor med musik – sångsamlingen *Zwölf Lieder auf ihrer Reise in Musik gesetzt* – som är den tidigast bevarade och mest kända kompositionen vid sidan av *Sicilienne*.

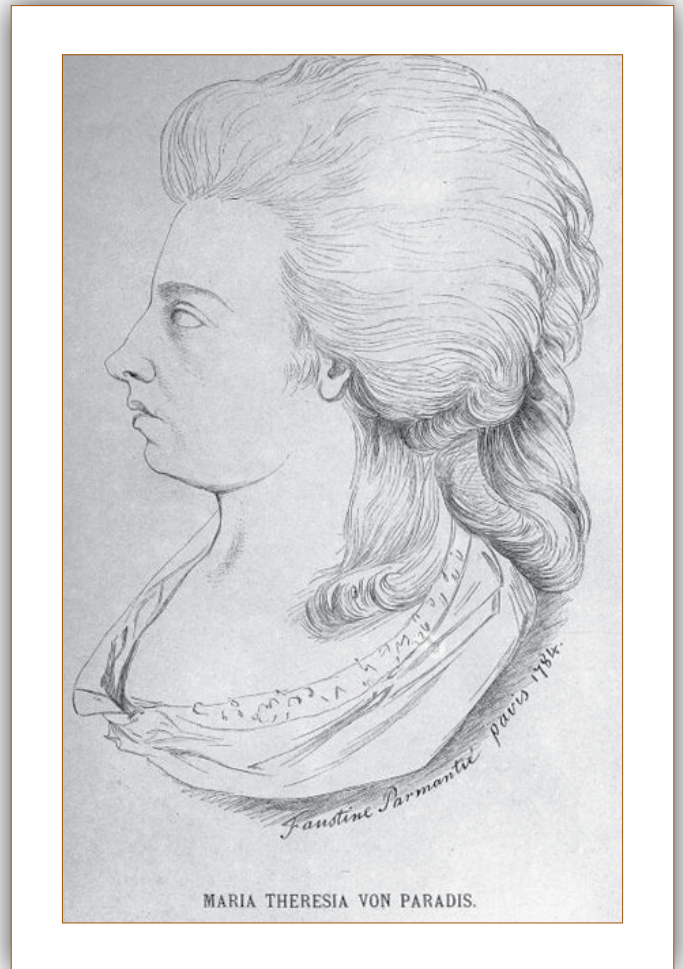
Hennes repertoar var omfattande; det sägs att hon kunde ett 60-tal konserter och pianostycken utantill. Hon spelade ofta pianokonserter av Kozeluch men även Haydn's G-durkonsert stod på programmen. I London lärde hon sig, på kung George III:s önskan, komplicerade figurer av hans favoritkompositör Händel.

Ganska snart efter hemkomsten till Wien började Maria Theresia undervisa och efter faderns död i januari 1808 startade hon en musikskola för flickor i sitt hem. Hon hade uppenbarligen ekonomiska problem eftersom hon skrev till kejsaren och bad om en pension på 500 gulden, vilket dock avslogs. Hon hade ett kamratligt förhållande till sina elever och ordnade gärna fester och baler för dem, oftast i den egna bostaden, och hon ordnade också skolkonserter, där eleverna fick tillfälle att uppträda och visa sina färdigheter. Hemmet blev ett forum för Hausmusik med konserter som fick stort gensvar och även uppmärksammades av pressen.

Vid sidan av Marianna Martines var Maria Theresia en av få kvinnor under den wienklassiska eran som skrev större vokalverk och för orkester. Hon komponerade ca trettio verk – flera operor, sångspel, kantater, en melodram, sånger, pianokonserter, en pianotrio och musik för pianosolo. Tyvärr har det mesta gått förlorat. Det enda som finns bevarat av dramatiska verk är overtyren och delar ur de två första akterna från sångspelet *Der Schulkandidat*.

Som skicklig pianist komponerade Maria Theresia naturligtvis en hel del för piano, men det enda som kan ge oss en bild av henne som pianotonsättare är två Fantasier, en i G-dur tillägnad Abbé Vogler och en i C-dur tillägnad eleven Nanette Sprinz. De har en improvisatorisk och bitvis dramatisk karaktär med rullader av brutna treklanger och skalpassager. Satserna är omväxlande snabba och långsamma med en förkärlek för dansrytmer som gavott, menuett och gigue.

De sista Hausmusik-konserterna ägde rum bara några veckor innan Maria Theresia von Paradis avled den 1 februari 1824, 64 år gammal. Hon begravdes på Sankt Marxer Friedhof (där även Mozart's

kvarlevor finns), men graven är försvunnen. Kvarlåtenskapen testamenterades till livskamraten Johann Riedinger, men det visade sig att skulderna var större än det hon lämnade efter sig. Riedinger var därför tvungen att lämna bostaden och avyttra hennes instrument och musikaler.

Paradis' kompositioner försvann snart från spelplanen men hennes rykte som en av de mest intressanta och bästa kvinnliga musikerna i Wien levde vidare. För att ha haft två handikapp – att vara kvinna och dessutom blind – nådde hon ändå stora framgångar. Hennes insatser har varit betydande både på musikområdet och när det gäller utbildning för blinda och utveckling av blindskriften. Med undantag av *Sicilienne* är Paradis' musik i det närmaste bortglömd, men hennes konstnärliv har fascinerat författare och musikskapare ända in i våra dagar!

SOLVEIG WIKMAN

Litteratur

Marion Fürst: *Maria Theresia Paradis. Mozarts berühmte Zeitgenossin*